

*Marijana NAKEVA**

POLITICA DE EXTINDERE A UNIUNII EUROPENE ÎN BALCANII DE VEST

THE EUROPEAN UNION'S ENLARGEMENT POLICY IN THE WEST BALKANS

Abstract: The period of peace and stability that Europe has gone through is largely due to an unprecedented political and legal construction: the European Union. Witnessing the violence that has ravaged the countries of Europe twice in just half a century, the elites of that time have seen in regional integration the right solution to remove the causes of military conflagrations. Of course, the idea of politically uniting Europe was not new, but as old as the “old continent”. This time, however, the polarization of the post-war world between capitalism and communism convinced the European West to embrace the desire for economic interdependence. Today, three decades after the collapse of the Iron Curtain and the first withdrawal of a Member State (UK), enlargement to the Western Balkans appears to be a top priority for European construction. The European integration of the countries of the Western Balkans is, without a doubt, a strategic investment in a stable, strong, united Union.

Keywords: European Union, Western Balkans, European integration

*

Introducere

Lucrarea de față își propune să evidențieze imaginea de ansamblu a situației actuale din Balcanii de Vest în perspectiva aderării țărilor sale la Uniunea Europeană. Astfel, lucrarea se concentrează pe politica de extindere a UE în Balcanii de Vest. Tema extinderii UE a fascinat dintotdeauna literatura de specialitate, fiind cu siguranță unul din cele mai frecvent comentate și analizate subiecte. Perspectivele țărilor din Balcanii de Vest nu fac excepție. Strategia UE în această privință prezintă un caracter complex, adaptat particularităților regiunii, alcătuită din țări care s-au desprins din fosta Iugoslavie. Catastrofa militară din

* doctorand, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați.

Bosnia și Herțegovina este doar una din rațiunile pentru care UE manifestă precauție în abordarea acestei regiuni.

Istoric: de la Comunitățile Europene la Uniunea Europeană

Unirea politică a Europei a animat mulți vizionari de-a lungul istoriei. După suferințele care au culminat în cel de-al Doilea Război Mondial, eforturile s-au întezit în sensul edificării unei păci durabile în Europa. Astfel, dezideratul unificării continentului european își găsește motivația preponderent în dorința de pace.

Uniunea Europeană, așa cum o cunoaștem astăzi, s-a născut din diferitele acorduri care s-au încheiat între statele suverane de pe continent. După ororile petrecute în cel de-al Doilea Război Mondial, țările europene și-au propus să coopereze îndeaproape, în numele unei păci durabile. Un prim pas l-a constituit Declarația Schuman¹ din 1950: cărbunele și oțelul au fost materii prime extrem de importante în timpul războiului pentru producția de arme, construcția de fabrici și dezvoltarea industrială în Franța și Germania, astfel încât ar fi trebuit gestionate în comun dacă Europa își dorea cu adevărat să evite un nou război.²

Această constatare a dus, în anul 1951, la crearea unei prime comunități – Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), având la bază atât reconcilierea franco-germană, cât și concursul altor patru țări: Italia, Țările de Jos, Belgia și Luxemburg. Mai târziu, aceste state au semnat și Tratatul de la Roma, care a înființat Comunitatea Economică Europeană în 1957 (CEE) – o piață comună pentru comerțul liber de bunuri, capital și servicii.³ Ulterior au aderat și alte state – Regatul Unit, alături de care au aplicat principalii săi parteneri comerciali (Danemarca și Irlanda), respectiv Grecia.

Pe măsură ce proiectul european s-a extins, un nucleu dur al statelor membre (Belgia, Franța, Luxemburg, Țările de Jos și Germania de Vest) a semnat Acordul Schengen (1985), care a deschis granițele și a permis libera circulație a oamenilor, mărfurilor și capitalului. Tot atunci statele au ales drapelul, imnul și motto-ul

¹https://europa.eu/european-union/sites/default/files/docs/body/robert_schuman_ro.pdf, (accesat la 28.10.2021).

² Ziua de 9 mai este sărbătorită în fiecare an drept Ziua Europei. În 1950, ministrul francez de externe Robert Schuman propune crearea unei comunități de cărbune și oțel între Franța și Germania de Vest, un plan bazat pe ideea originală a lui Jean Monet. A fost concepută ca o nouă ordine în Europa occidentală, care să se bazeze pe interesele comune ale popoarelor și să se bazeze pe tratate care să garanteze statul de drept și egalitatea între toate țările. Statele care au luptat cândva între ele au căutat să mențină producția de cărbune și oțel sub umbrela unui Înalț Consiliu condus în comun, astfel încât să evite izbucnirea unor noi conflicte.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:11957E&from=RO> (accesat la 28.10.2021).

comunității, care încă sunt simboluri oficiale ale UE. În 1986, Spania și Portugalia s-au alăturat comunității, iar o nouă extindere a avut loc după unificarea Germaniei.⁴

În cele din urmă, în 1992, odată cu Tratatul de la Maastricht⁵, CEE a fost redenumită oficial Uniunea Europeană. Ulterior, extinderea UE a cunoscut o dinamică accelerată, căci tot mai multe țări din fostul Bloc Comunist, și nu numai, și-au manifestat dorința de a adera. Mai întâi au aderat țări care, deși nu făceau parte din sfera URSS, nu fuseseră integrate în UE: în 1995, Austria, Finlanda și Suedia. Cel mai amplu val de extindere a fost înregistrat în 2004, când s-au alăturat Cipru, Cehia, Estonia, Lituania, Letonia, Ungaria, Malta, Polonia, Slovacia și Slovenia.⁶ Bulgaria și România au urmat în 2007, iar Croația în 2013.

Aderarea la UE: criterii și beneficii

În practică, nu s-a întâmplat niciodată ca UE să fi solicitat aderarea unei țări. Extinderea a avut loc dintotdeauna la inițiativa țărilor care solicită aderarea. Pentru a înțelege procesul de negociere dintre UE și statul-candidat este necesar să înțelegem raporturile care iau naștere la aplicarea pentru calitatea de stat membru.⁷ Primul pas constă în depunerea cererii de aderare, iar UE trebuie să decidă dacă acordă statutul de candidat și începe negocierile în acest sens. Negocierile, totuși, se deschid doar dacă țara îndeplinește *Criteriile de la Copenhaga* (1993) – fixate la Summitul din orașul eponim: statele membre au stabilit condițiile de ordin politic și economic care trebuie îndeplinite de țările care doresc să adere:

a) stabilitatea instituțiilor care garantează democrația, statul de drept, drepturile omului și respectarea minorităților (criteriu politic);

⁴ Căderea Zidului Berlinului a schimbat foarte mult imaginea politică a continentului. Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht în 1993, Uniunea Europeană și-a câștigat propria politică externă și de securitate comună (PESC), care a fost de fapt prima încercare serioasă a statelor membre de a crea unei politici comune în domeniul relațiilor externe și crearea unei identități europene unice.

⁵ Tratatul de la Maastricht a fost semnat la 2 februarie 1992 și este disponibil la https://europa.eu/europeanunion/sites/default/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (accesat la 28.10.2021). A intrat în vigoare în noiembrie 1993, dând naștere Uniunii Europene pe trei piloni: comunitățile europene, politica externă și de securitate comună, respectiv cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne. Mai târziu, Tratatul de la Amsterdam (semnat în 1997 și intrat în vigoare la 1 mai 1999) a continuat integrarea și reforma instituțiilor UE.

⁶ Odată cu aderarea a zece noi state membre în 2004, UE s-a extins spre est, propagându-și valorile în spațiul fostului bloc comunist. Statele membre adoptă o politică externă și de securitate comună, introducând UE într-o nouă eră a relațiilor cu țările vecine și alte puteri mondiale.

⁷ Stojance Stojanov, *Република Македонија и Евроинтеграцијата* (lucrare de disertație, Štip, 2014), 71-72.

b) existența unei economii de piață funcționale, precum și capacitatea de a face față presiunii concurențiale și a forțelor pieței din Uniune (criteriu economic);

c) abilitatea de a-și asuma obligații de membru, inclusiv aderarea la obiectivele uniunii politice, economice și monetare (criteriu pentru încorporarea *acquis*-ului comunitar).

Aceste criterii au fost ulterior completate și clarificate la reuniunile la nivel înalt de la Madrid (1995), Luxemburg (1997) și Helsinki (1999), din care s-a desprins unul suplimentar (Madrid), și anume capacitatea administrativă și judiciară pentru a aplica beneficiile reciproce adoptate (*acquis*).⁸

Negocierile variază de la o țară la alta. Fiecare stat se așteaptă la rezultate diferite după propriile preferințe și circumstanțe. Durata medie este între 4 și 6 ani. Negocierile reprezintă o provocare majoră pentru guvernul țării candidate și administrația publică, deoarece *acquis*-ul este o compilație de acte normative care nu coincid întotdeauna cu modul în care legea națională partajează competențele între ministere și agenții guvernamentale specializate.⁹

Coordonarea ar trebui să asigure că obiectivele strategice ale guvernului sunt transpuse în mod corespunzător în poziții de negociere și prezentate cu succes. Negocierile se poartă la nivel bilateral, între țara candidată și statele membre ale UE. Principalele instituții ale UE – Consiliul, Comisia și Parlamentul – joacă un rol crucial. De regulă, negocierile se derulează după următorul tipar:

1) *Decizia de a deschide negocierile* de aderare cu țara candidată este responsabilitatea Consiliului UE și se adoptă prin vot unanim, la propunerea președintelui său. Deși reprezintă un succes semnificativ, necesită în același timp un management politic atent.¹⁰

2) După fixarea datei de debut a negocierilor are loc *o conferință interguvernamentală* între statele membre și țara candidată, cele dintâi fiind reprezentate de Consiliul UE, inclusiv de miniștrii de externe ai statelor membre, iar țara candidată este reprezentată de șeful echipei de negociere. Negocierile se desfășoară prin intermediul acestor conferințe bilaterale, metoda de lucru fiind organizarea de sesiuni la intervale regulate, de 6 luni.¹¹ Deschiderea oficială a primei sesiuni a conferinței are loc în cadrul Consiliului UE de la Bruxelles.¹²

⁸ D. Vukadinovic Radovan, *Право Европске уније* (Kragujevac: Centrul pentru Dreptul Uniunii Europene, 2006), 564.

⁹ *Negocieri pentru aderarea la Uniunea Europeană*, raportul Secretariatului pentru Afaceri Europene (Skopje: Magna Skan, 2009), 9:

<https://www.sep.gov.mk/data/file/Publikacii/pregovori-za-clenstvo.pdf> (04.01.2021).

¹⁰ *Negocieri*, 16.

¹¹ *Negocieri*, 17-18.

¹² *Negocieri*.

3) Prima etapă a negocierilor propriu-zise constă în *Screening* – o revizuire analitică și o evaluare a conformității legislației naționale cu *acquis-ul* comunitar al Uniunii. Scopul său este de a descoperi diferențele existente și durează în jur de 1 an. Pentru anumite capitole se poate solicita țării candidate să prezinte o listă de reglementări în materia respectivă, care se compară cu dreptul Uniunii. Prin consultare cu țara candidată, CE pregătește un raport pentru fiecare capitol, conținând concluziile UE cu privire la stadiul și capacitatea de implementare a *acquis-ului* în capitolul respectiv.¹³ Dacă se stabilește că țara candidată este pregătită pentru implementare, atunci este necesară evaluarea în acest sens. Totuși, dacă se apreciază că țara nu este pregătită pentru un anumit capitol, CE poate recomanda amânarea negocierilor în acel domeniu până la îndeplinirea unor cerințe minime. Asemenea condiții prelabile sunt numite și „reper”.¹⁴

4) După finalizarea *screening-ului* urmează *deschiderea negocierilor pe capitole*, care trebuie decisă în unanimitate de guvernele statelor membre UE, prin vot în cadrul Consiliului UE. Negocierile de fond se desfășoară pe baza pozițiilor de negociere, adică pozițiile oficiale ale părților implicate în negociere: la primirea unei poziții de negociere UE pentru un anumit capitol, țara candidat trimite propria poziție de negociere. Țara candidată arată modul în care intenționează să armonizeze legislația, iar UE oferă un răspuns.¹⁵

5) Poziția UE cu privire la un anumit capitol se adoptă în Consiliul UE, prin vot unanim al statelor membre. Proiectul este pregătit de CE și prezentat Consiliului, precizând criteriile de referință pe care țara trebuie să le îndeplinească astfel încât negocierile să continue și să se poată închide capitolul respectiv. Un capitol poate fi *redeschis* în măsura în care dreptul UE a cunoscut noi reglementări care trebuie implementate în țara candidată.¹⁶

6) Atunci când negocierile pentru *toate capitolele* sunt închise, Consiliul UE consideră că a finalizat negocierile cu țara candidată. Rezultatele sunt încorporate în proiectul acordului de aderare la UE.¹⁷ Înainte de a parafa acest document, CE trebuie să dea un aviz final în ceea ce privește cererea de aderare a țării candidate. Mai apoi, Parlamentul trebuie să își exprime acordul, iar Consiliul UE trebuie să decidă în unanimitate cu privire la aderare. Numai după aceste etape șefii de stat și de guvern semnează tratatul de aderare, care mai apoi se supune procedurii de ratificare în conformitate cu dreptul intern al fiecărui stat.

¹³ *Negocieri*, 18-19.

¹⁴ *Negocieri*, 21.

¹⁵ *Negocieri*, 22.

¹⁶ *Negocieri*, 23-24.

¹⁷ *Negocieri*.

7) *Aderarea propriu-zisă* are loc la data prevăzută în tratat.¹⁸ Până atunci, țara candidată își începe activitatea în instituțiile UE, dar numai în calitate de observator. Extinderea aduce beneficii nete pentru toate părțile implicate: prosperitate (circa de 3 ori mai multe schimburi comerciale), stabilitate pe continent și creșterea relevanței UE la nivel mondial.¹⁹

Procesul de stabilizare și de asociere a Balcanilor de Vest

Comisia Europeană a format, în anul 1999, un nou cadru de cooperare cu țările care au apărut în Balcanii de Vest – Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația, Macedonia, Serbia și Muntenegru – sub forma *Procesului de Stabilizare și Asociere* (PSA).²⁰ Statele din Balcanii de Vest vor deveni parte integrantă a UE numai dacă vor îndeplini pe deplin condițiile stabilite în PSA. Acest proces este stabilit cu toți partenerii din regiune în scopul de a-i apropia de UE, sens în care beneficiază de acces la piața unică și de sprijin financiar pentru reforme. PSA se bazează pe încheierea așa-numitelor acorduri de stabilizare și asociere, expresie a unei relații contractuale în care părțile dobândesc drepturi și obligații reciproce. Scopul final al acestor acorduri constă în adeziunea la principiile-cheie ale democrației și la elementele de bază ale pieței unice europene.²¹

Biroul a fost înființat în anul 2000, la nivelul Delegației CE. Consiliul a adoptat, în decembrie 2000, o hotărâre (Regulament) de instituire a programului CARDS²², un program de asistență a țărilor din PSA.²³ Macedonia este prima țară din PSA care a semnat acordul de stabilizare și asociere, în aprilie 2001.²⁴ Acordul

¹⁸ *Negocieri*, 25.

¹⁹ <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/enlargement/#> (accesat la 30.10.2021).

²⁰ Ionuț-Mircea Marcu, *Perspectiva parcursului european pentru statele din Balcanii de Vest. Între oboseala extinderii, influențe externe și integrarea europeană*, Working Paper Nr. 38 (București: Institutul European din România, 2021), 8.

²¹ <https://www.mae.ro/node/1530> (accesat la data de 31.10.2021).

²² Council Regulation (EC) No.2666/2000 of 5 December 2000 on assistance for Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, the Federal Republic of Yugoslavia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia, repealing Regulation (EC) No. 1628/96 and amending Regulations (EEC) No. 3906/89 and (EEC) No. 1360/90 and Decisions 97/256/EC and 1999/311/EC.

²³ Programul CARDS este destinat să ofere asistență comunitară țărilor din sud-estul Europei în vederea participării acestora la procesul de stabilizare și asociere cu Uniunea Europeană.

²⁴ <https://www.sobranie.mk/r-makedonija-na-pat-kon-eu.nspk> (accesat la data de 30.10.2021).

de stabilizare și asociere semnat prin schimb de scrisori în aprilie 2001 a intrat în vigoare la 1 aprilie 2004.²⁵

Consiliul de la Copenhaga (decembrie 2002) a reafirmat perspectiva europeană a țărilor din Balcanii de Vest și a subliniat angajamentul de a sprijini eforturile lor de a se apropia de UE. Consiliul de la Salonic²⁶ (iunie 2003) a reafirmat că PSA rămâne cadrul de desfășurare a integrării Balcanilor de Vest în UE și a adoptat *Agenda de la Salonic pentru Balcanii de Vest pe drumul către integrarea europeană*, document care viza consolidarea relațiilor privilegiate cu această regiune. Bazându-se pe experiența statelor-candidat, Agenda de la Salonic a invitat Balcanii de Vest să participe la programele agențiilor comunitare pentru ca cetățenii lor să se familiarizeze cu politicile UE, încurajând astfel parcursul lor european.²⁷ Beneficiile din PSA rămân recunoscute țărilor din Balcanii de Vest și după dobândirea statutului de candidat, pe toată durata procesului de aderare. Accentul cade în special pe cooperarea regională, cum ar fi dezvoltarea infrastructurii și instituirea zonelor de liber schimb. Și cu toate că PSA fixează ținte politice și economice comune, progresele realizate de fiecare țară în parte sunt apreciate individual, conform meritelor proprii.

Instrumentul de asistență pentru preaderare III (2021-2027) va continua finanțarea UE a regiunii în sensul consolidării democrației și statului de drept, dezvoltării economiei de piață, armonizării legislației interne cu dreptul UE și ridicării la standardele corespunzătoare.²⁸

Strategia de extindere în Balcanii de Vest

Din punct de vedere geografic, Balcanii de Vest sunt înconjurați de statele membre ale UE, alături de care împart un patrimoniu și o istorie comune, respectiv un viitor definit prin oportunități și provocări comune. Aderarea celor șase țări din Balcanii de Vest constituie una din cele mai mari provocări strategice ale UE.

²⁵ Council Regulation (EC) No. 533/2004 of 22 March 2004 on the establishment of partnerships in the framework of the stabilization and association process, Official Journal OJ L 86 of 24.3.2004.

²⁶ Declaration EU-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003, 10229/03 (Presse 163).

²⁷ Legea privind ratificarea Protocolului la Acordul de stabilizare și asociere dintre Republica Macedonia și Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, Acordul-cadru privind principiile generale pentru participarea Republicii Macedonia la programele comunitare publicat în Monitorul Oficial al Republicii Macedonia nr. 46 din 20.06.2005, disponibil la adresa: https://www.sep.gov.mk/data/file/Protokoli-SSA/Rat_Spogodba_stabilizacija_asocijacija_so_EZ_i_clenkite.pdf (accesat la 31.10.2021).

²⁸https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/stabilisation_association_process.html?locale=ro (accesat la 31.10.2021).

Negocierile au fost deschise cu Muntenegru în 2012, iar cu Serbia în 2014. Urmează, probabil, Albania și Macedonia, în vreme ce pentru țări ca Bosnia și Herțegovina, respectiv Kosovo, perspectiva este încă depărtată.²⁹

Extinderea privește cu precădere țările care acordă prioritate reformelor din domeniile statului de drept, drepturilor fundamentale și funcționării instituțiilor democratice (inclusiv în materia reformei electorale sau a administrației publice), dezvoltării economice și asigurării unei competitivități sporite. Coerența procesului de aderare presupune abordarea transparentă și incluzivă, atât de partea instituțiilor UE, cât și în privința guvernelor din țările-candidat sau potențiali candidați. Partenerii din Balcanii de Vest trebuie să asigure în acest sens implicarea efectivă a guvernului și a opoziției, precum și a societății civile. De altfel, instituțiile și statele membre ale UE invită în mod regulat reprezentanți din Balcanii de Vest la reuniunile la nivel înalt, ca dovadă că Uniunea privește cu seriozitate perspectiva europeană a regiunii.

Țările din Balcanii de Vest cunosc astăzi o fereastră istorică de oportunitate pentru a-și lega ferm și fără rezerve viitorul de construcția europeană. Extinderea ar trebui să rămână una din prioritățile politicii UE, în pofida multitudinii de provocări cu care se confruntă. Procesul de aderare trebuie continuat cu vigoare și rigoare, stimulat ca prioritate strategică a Uniunii și în condițiile clare și stricte care stau la baza extinderii – nimic mai mult, nimic mai puțin. De altfel, o asemenea extindere se numără printre prioritățile actualei Comisii, ceea ce constituie o veste bună pentru acele țări care demonstrează angajamentul în implementarea reformelor presupuse de aderarea la UE. Metodologia elaborată în acest sens recunoaște că integrarea lor este o investiție geostrategică a UE într-un continent mai stabil, puternic și unit. Metodologia amintită se întemeiază pe 4 piloni: credibilitate, predictibilitate, guvernanta politică puternică și dinamism. Credibilitatea va fi consolidată punând accent asupra reformelor fundamentale, în special în domeniul statului de drept, care rămâne esențial pentru parcursul european.³⁰

²⁹ Bosnia și Herțegovina și Kosovo deocamdată nu îndeplinesc criteriile de la Copenhaga. A se vedea și raportul disponibil la adresa https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_5.5.2.pdf (accesat la 08.01.2021).

³⁰https://www.sobranie.mk/2016-2020-srm-ns_article-novata-metodologija-za-proshiruvanje-na-evropskata-unija-prezentirana-pred-nacionalniot-sovet-za-evr.nspix (accesat la 05.01.2021).

Summitul UE-Balcanii de Vest din Brdo, Slovenia (6 octombrie 2021)

După cum am amintit, prezența UE în regiune s-a resimțit de la Consiliul de la Salonic (2003) în sensul sprijinirii parcursului european al acestor țări.³¹ Cel mai recent summit al UE și al celor 6 țări din Balcanii de Vest a fost același ca întotdeauna: s-a dezbătut dacă acele țări ar trebui să creadă în „perspectiva europeană” sau în „promisiunea unei extinderi ulterioare”. Spre deosebire de anii trecuți, de această dată țările Balcanilor de Vest au primit o promisiune pe termen nedeterminat³² și cuvinte foarte calde: „Ține cursul, nu te da bătut, ține-l tot așa. Obiectivul nostru este în fața ochilor noștri”, a declarat președintele Comisiei, Ursula von der Leyen. Aceasta a adăugat: „Suntem o familie europeană”. Ne putem întreba, desigur, dacă se întrezărește sfârșitul drumului spinos al Balcanilor de Vest către UE?

Declarația³³ ne amintește de Summitul de la Salonic (2003), când UE a făcut „promisiuni euforice” de extindere, însă de atunci negocierile cu Serbia și Muntenegru au decurs dur, iar Albania și Macedonia tânjesc să le înceapă măcar. Extinderea promisă a supraviețuit cel puțin declarativ, pe hârtie, însă a reliefat diviziunile din sânul UE. Deși sună paradoxal, ne aflăm în prezența „Uniunii Disidenților” în probleme strategice, de politică externă și securitate, drept pentru care procesul de extindere este *de facto* blocat.³⁴

În pofida avalanșei de promisiuni neîndeplinite față de vecinătatea imediată a UE, cu care aceasta a stabilit nu doar o cooperare strict formală, ci și contractuală, pe lângă donațiile și investițiile realizate în regiune, Summitul din Slovenia a fost deschizător de ochi. Starea de fapt a procesului de extindere este confirmată de Înalțul Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate, în cel mai recent blog al său: Josep Borrell subliniază că UE nu are o cultură strategică comună, dar nici suficientă voință pentru a acționa strategic, și că-i lipsește o busolă strategică.³⁵

Summitul de la Brdo mi arată că țările din Balcanii de Vest privesc cu pesimism sau cu dezamăgire perspectivele reale de integrare în UE. Uniunea

³¹ Council of the European Union, Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003, Brussels, 1 October 2003, la adresa: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11638-2003-INIT/en/pdf> (accesat la 06.01.2021).

³² Textul integral al declarației de la Brdo din cadrul summitului UE-Balcanii de Vest la adresa: <https://www.consilium.europa.eu/media/52304/brdo-declaration-6-october-2021-ro.pdf> (accesat la 01.11.2021).

³³ Declarația Brdo, 6 octombrie 2021.

³⁴ <https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/international-summit/2021/10/06/> (accesat la 01.11.2021).

³⁵ <https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/fac/2020/11/20/> (accesat la 31.10.2021).

acționează de la un caz la altul, în panică, sau mai degrabă reacționează sub presiunea evoluțiilor geopolitice generate de noua ordine multipolară. După șocurile resimțite recent prin Brexit și revenirea talibanilor la putere în Afghanistan, UE s-a confruntat cu o nouă criză: încheierea AUKUS de către Statele Unite, Regatul Unit și Australia – un pact de apărare în zona Asia-Pacific, care a permis Australiei anularea unui contract important prin care procura submarine franceze. De altfel, diviziunile interne persistă pe probleme cruciale legate de punerea în aplicare a principiilor și valorilor europene, culminând recent cu decizia Tribunalului Constituțional din Polonia, care consideră că dreptul UE nu primează în raport cu dreptul polonez.

În contextul acestor tensiuni, care parcă se multiplică pe zi ce trece, statele membre par să se îndepărteze pe zi ce trece, comportându-se ca niște orașe-stat antice, fragmentând harta Europei. Pentru acest motiv, mass-media occidentală, de altfel renumită pentru independența sa, a rezumat epilogul întâlnirii informale a liderilor europeni (cu o zi înainte de Summitul cu omologii lor din Balcanii de Vest), în ciuda declarațiilor lor, ca o manifestare a dezacordului și a incapacității Uniunii de a fi un actor regional în Balcani, cu atât mai puțin un actor global. De aici și comentariul brutal al lui Borrell asupra opțiunii binare cu care ne confruntăm: între alternativa de acum, a capului înfipt în nisip, sau cea de acțiune comună și unitate, avertizând că Uniunea, în loc să devină un actor puternic, devine obiect al jocurilor geopolitice.

În același timp, Balcanii privesc mai degrabă înapoi, nu înainte. Stagnarea extinderii e o problemă comună tuturor țărilor balcanice aflate în sala de așteptare a UE. Totuși, aceste state nu abordează pragmatic, în comun, provocarea adusă Balcanilor de Vest, ci preferă să rămână la nivelul unor comploturi, asmuțite unul împotriva celuilalt, uneori cu concursul statelor care fac parte din UE. În cele din urmă, ne putem întreba de ce ar dori UE să importe regimuri hibride și tensiuni suplimentare?

Concluzii

Întrebarea-cheie cu care ne confruntăm este aceea dacă disputele istorice, lingvistice și identitare ar trebui să condiționeze începerea negocierilor de aderare și numai dacă acestea ar fi soluționate, să fie posibilă aderarea la UE? Pot statele membre să impună statelor-candidat narațiuni istorice obligatorii, așa cum dorește Bulgaria? Nu ține, de fapt, de domeniul științei explorarea prin dezbatere deschisă, prin argumente și contraargumente? E evident că dacă ar fi fost o condiție de aderare unitatea de viziune în disputele istorice, atunci UE nu ar fi existat – Germania și Franța au convenit asupra viitorului în 1957, dar au întâmpinat dificultăți în toate

aspectele trecutului. Conflictul dintre Bulgaria și Macedonia de Nord, cel puțin în urma acestuia, nu este doar o dispută a istoricilor de la periferia Europei. Mai ales într-o regiune precum Balcanii, care tinde să supraestimeze problemele istorice, este mult mai mult decât o dispută uitată. Dacă devine o practică pentru membrii UE din regiune să impună puncte de vedere istorice asupra vecinilor lor, atunci procesul de extindere s-ar putea opri imediat.

Pentru că teritoriul „amintirilor” din Balcani este exploatat chiar mai bine decât în alte părți ale Europei, „încercările de a reconcilia aceste narațiuni vor avea ca rezultat un adevărat veto”: disputa Greciei cu Albania asupra regiunii Epirului și a minorității musulmane Chami, apoi blocada românească a Serbiei din cauza minorităților vlahi, posibila blocare a Serbiei de către Ungaria din cauza Voivodinei, respectiv de către Croația, în lumina diferitelor războaie din trecut. Procesul de extindere a abandonat *de facto* Turcia și s-a restrâns acum la țările din Balcanii de Vest. Dacă va fi împovărat cu probleme istorice, atunci acesta va muri.

Bibliografie

1. Marcu, Ionuț-Mircea. *Perspectiva parcursului european pentru statele din Balcanii de Vest. Între oboseala extinderii, influențe externe și integrarea europeană*. Working Paper Nr. 38. București: Institutul European din România, 2021.
2. Stojanov, Stojance. *Република Македонија и Евроинтеграцијата*. Štip, 2014.
3. Vukadinovic Radovan, D. *Право Европске уније*. Kragujevac: Centrul pentru Dreptul Uniunii Europene, 2006.
4. *Strategia Comisiei Europene pentru Extindere cu Balcanii de Vest până în 2025* (06.02.2018).
5. *Negocieri pentru aderarea la Uniunea Europeană*. Raportul Secretariatului pentru Afaceri Europene. Skopje: Magna Skan, 2009.
6. Council Regulation (EC) No. 2666/2000 of 5 December 2000 on assistance for Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, the Federal Republic of Yugoslavia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia, repealing Regulation (EC) No 1628/96 and amending Regulations (EEC) No 3906/89 and (EEC) No 1360/90 and Decisions 97/256/EC and 1999/311/EC;
7. Council Regulation (EC) No. 533/2004 of 22 March 2004 on the establishment of partnerships in the framework of the stabilisation and association process, Official Journal OJ L 86 of 24.3.2004;
8. Declaration Eu-Western Balkans Summit Thessaloniki, 21 June 2003, 10229/03 (Presse 163);

9. Legea privind ratificarea Protocolului la Acordul de stabilizare și asociere dintre Republica Macedonia și Comunitățile Europene și statele membre ale acestora;
10. Acordul-cadru privind principiile generale pentru participarea Republicii Macedonia la programele comunitare publicat în Monitorul Oficial al Republica Macedonia nr. 46 din 20.06.2005;
11. Council of the European Union, Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003, Brussels, 1 October 2003;
12. Declarația Brdo, 6 octombrie 2021;
13. <https://www.consilium.europa.eu/> - site-ul oficial al Consiliul Uniunii Europene;
14. https://ec.europa.eu/info/index_en - site-ul oficial al Uniunii Europene și al instituțiilor sale;
15. <https://www.sobranie.mk/> - site-ul oficial al Adunării Generale Republicii Macedonia.
16. <https://www.mae.ro/> - site-ul oficial al Ministerului Afacerilor Externe al României;
17. <https://www.sep.gov.mk/> - Secretariatul pentru Afaceri Europene Republicii Macedonia.